

Dr. H. Tuma: Triglavska skupina

(Dalje.)

II. Razdelitev in meje.

Triglavski čok¹ je skrajni del Julijskih Alp na vzhod.

Julijske Alpe so pač najlepši del Evropskih Alp. Strmi severni ronki² s kratkimi divje-romantičnimi zagačami³, sklenjenost pogorja⁴ in lepe oblike vrhov, temno gozdno zelenje, svetle travnate police,⁵ vstromljene⁶ beleče stene, krnaste čeri⁷ in drzni pečnati stebri tvorijo njih lepoto, ki prekaša ono Dolomitov⁸.

Dr. Norbert Krebs v svoji: »Länderkunde der österr. Alpen« izrecno pravi: »Julijske Alpe so po zgradbi in obliki resnejše in mogočnejše od Dolomitov.« — Kadar sem prišel iz najlepših in najrazno-
ličnejših predelov Dolomitov v našo Zajzero, sem se kakor oddahnil v svežosti našega planinskega vzduha, oko se mi je razpaslo nad osojnim zelenjem visokih polic, čutil sem se prerujenega, fizično in estetično.

V Triglavskem čoku in panogah⁹ okoli njega pa vidim tesno združene vse alpske lepote.

Julijske Alpe delimo na zapadne in vzhodne. Prirodne meje so: podolje¹⁰ Save Dolinke, Jezerskega potoka iz Mangrtskih jezer, Zilice, Kanalska dolina, t. j. Vrtilinova grapa¹¹ (Bortolograbben) in Bele (Fella) na severu, podolje Bele od Pontebbe do izliva v Tilment (Tagliamento) in te reke do Furlanske nižine na zapadu.

Manj izrazita je južna in vzhodna meja, kjer je ločiti Alpe od Predalp. V tem si tudi strokovnjaki niso edini. Ako vzamemo za opredelitev gorovja kot temeljni znak gorsko tvorbo in po geologu K. Sonklar-u kot mejo najnižje zarezano dolinske grape, bi šteli kot južno mejo pravih Alp proti jugu: dolino Venconace (Venzonazza), ki se izliva pri Püšjivasi (Venzone) v Tilment, čez sedlo Muzcev¹² 1019 m, ki je tudi meja slovenskega življa, v dolino Muzcev (Valle dei Musi) čez razvodje¹³ »Tam na Meji« 852 m, Beli Potok, Učejo, Sočo, Idrijo, Bačo in Sorico (Selška Sora). Vzporedno z glavnim zapadnim pogorjem teče rajda⁴ Muzcev (Monte Musi) vštric z Rezijansko dolino z viškom¹⁴ v Monte Plauris, Lopič 1959 m od Bele (Fella) do

Belega potoka »Tam na Meji«. Ta rajda nosi po tvorbi vse znake visokih Alp. Večina italijanskih geologov pa jo kljub temu šteje po sestavi gmote¹⁵ za Predalpe. Po tej teoriji bi torej bila južna meja Julijskih Alp od zapada dolina Rezijanske Bele, čez sedlo Krnice 1069 m (Madonna della Carnizza), Učēja, Soča, Idrija, Bača in Sorica.

Južno vzporedno z alpsko rajdo Muzcev gre ona **Zapadnih Predalp**: Karmana z viškom M. Chiampon 1710 m nad Huminom (Gemona) do izvira Tèra (Torre), Brezkega Jalovca 1615 m (Monte Maggiore) na višek v Stolu 1668 m do Soče pri Kobaridu, vse v eni sami smeri od zapada na vzhod. Nekoliko južnejše in vzhodno je predložena druga rajda. Navadno se imenuje vrh 1188 m Monte Mija — slovenska Meja, ker je tod tekla italijansko-avstrijska meja. Višek pa je južno pod njo, 1228 m »Na Razore«, med 1188 m in 1228 m je pravcati skalnati razor — Bergfurche. Od tod čez globoko zarezo Nadiže na Kobariški Matajur 1641 m (Monte Maggiore) do Ježe 929 m nad Volčami ob Soči. Pred obema na jug je pogorje Beneške Slovenije in Goriških Brd do Furlanske nižine, na vzhodu do Gorice ob Soči.

Vzhodnim Predalpam bi stavil južno mejo od Soče po dolini Idrije, čez Žiri v dolini Sore (Poljanske Sore). Ta meja odgovarja geografu A. v. Böhm v »Einteilung der Ostalpen«. Dr. Krebs pa stavi mejo Julijskih Alp nižje na jug. Izhaja iz dejstva, da se različna meja med Alpami in Dinarskim pogorjem ne da točno ustanoviti, ter je vzeti za odločilni znak delitve geologični moment preloma. Ta pa je vidno zarisano med Krasom in Alpami po dolinah Vipave, Pivke, Unce in Ljublanice. Trditev Krebsa glede nedoločenosti meje Julijskih Alp in Dinarskih Alp velja le za mejo Predalp, dočim sam geologično označuje opredeljeno mejo po flyšu ob Soči (pri Trnovem) in Podbrdu, torej za prave Julijske Alpe isto mejo, kakor Böhmovo in gori začrtano.

Dr. Ivan Krajač (glej Hrvatski Planinar, str. 120/25) prav zatrjuje, da gre Dinarsko pogorje od Boke Kotorske do Kranjskega Snežnika. Dostavil bi pač do Javornika, oziroma do prevala pod le-tem med Pivko in Unco. Krebsovo mejo smatrajo tudi Italijani kot severovzhodno mejo Italije, trdeč, da je tudi zgodovinska; saj so ostali še sledovi mejne brambene utrdbe rimskega carstva izza prvih dveh stoletij p. Kr. ob navedeni geologični črti.

Nanos, Trnovska planota in Jelovica bi tako tvorili Predalpe, Polhograški in Loški hribje pa alpsko predgorje.

Ako izločimo gozdnato planoto Jelovico kot predalpsko planoto, tvori mejo visokih Alp na vzhod sedlo 1207 m nad Sorico po dolu do Bohinjske Bistrice in od tod po dolini Save Bohinjke.

Meja med **Zapadnimi** in **Vzhodnimi Julijskimi Alpami** je nizko predolje Zilice, čez Predel 1156 m v dolino Ko-

ritnice in Soče. Ta meja je najbolj izrazita. Nemci po različni gmoti delé naše Alpe na Julijske Alpe, t. j. Vzhodne, ter Rabeljske Alpe, t. j. Zapadne.

V Zapadnih Julijskih Alpah sta dva gorska čoka: Višnjagora (Wischberg) 2666 m in Kanin 2592 m z viškom Špik nad Policami ali Poliški Špik (Montaž) 2752 m. Mejo med njima tvori podolje Zilice od Trbiža, Rabeljske Jezernice, čez prelaz v Žlebih 1195 m (Sella di Nevea), Reklanica (Raccolana) do izvira Bele (Fella).

Značilno stojita najvišja vrhova Poliški Špik in Triglav vsak skoraj ob kraju celega pogorja Julijskih Alp, kakor bi se bila nekdanj enotna črta usedla (udrla)¹⁵ v Predelu ter se ob enem vstromila skrajna stebra.

Vzhodne Julijske Alpe delimo po podolju Pišnice (Péščenice?) čez sedlo Vršič 1611 m in Soče na Jalovsko in Triglavsko skupino. Panoga Jalovca so na sever Ponice, na zapad Mangrt, na jug Bricelj in Bavški Grintavec, na vzhod gromada Mojstrovke. Panoge Trigavske skupine so Prisojnik—Razor do Križkih Podov, Škrlatica od tod do Save Dolinke, Lope s predloženo visoko planoto Komne, Kánjavec¹⁶ do sedla Doliča 2151 m in čvetero odraslekov Triglavske gromade na sever: Cmir, Vrbanova Špica, Rjavina in Debela Peč. Kanjavcu so na jug predložene Hribarice in Fužinske Planine. Triglavu na severo-zapad je predložena predalpska planota Pokljuka, na sever proti Savi Dolinki pa zagvozda¹⁷ Mežakle¹⁸.

K Vzhodnim Julijskim Alpam brez dvojbe spada južno dolgo pogorje v treh rajdah: Polovnik od Soče do Prédoline 1205 m, Krn s svojimi odrasleki do sklepa v Turcah, Bogatin čez Žabiški Vogel 1923 m in Rodica¹⁹ do Črne Prsti z viškom v Tolminskem Kuku 2086 m. To pogorje je tako tesno vezano v sklopu Turice, Bogatina in Gracije²⁰ s Komensko planoto, da jo moramo prištevati pravim Alpam. Smer tega dolgega pogorja kaže na nadaljevanje rajde Muzcev; tudi radi tega bi le-teh ne smatral kot Predalpe. Tako dobimo na zapadu tri črte pogorja vštric od severa na jug, ki so: prave Zapadne Julijske Alpe, rajda Muzcev ter rajda Karmán — Stol — Matajur, na vzhod po dve črti: prave Vzhodne Julijske Alpe in Krnska črta.

Triglavsko gromado meji: precej nizka usedlina Luknje 1750 m, grapa Zadnjiških Korit do Planje v Zadnjici 997 m, čez Komar na Dolič 2151 m, Velska dolina, Razorji, Vrtače, Voje ter globoko debro²¹ Mostnice in Ribnice do Save Bohinjke. Na sever in vzhod je meja po grapi Dovških Korit, po dolini Bistrice do Save Dolinke. V teh mejah je prava Triglavska gromada s svojimi severnimi odrasleki: Cmirom, Vrbanovo Špico, Rjavino in Debelo Pečjo s predloženo predalpsko planoto Pokljuke in zagvozdo Mežakle.

Terminološki opazke.

Sledeče jezikovne opazke imajo namen vzbujati našim turistom jezikovni čut in pozornost na slovensko, točno in bogato morfološko terminologijo, s katero se menda ne more meriti noben jezik. Sistematično izdelane terminologije morfoloških pojavov iz domačih dialektičnih virov drugod izven slovenščine ne poznamo. Tudi iz sicer klasične antropogeografije prof. Cvijića »Balkanski Polustrov« je ni dobiti. Bilo bi treba šele skupnega dela slovenskih, hrvaških in srbskih alpinistov, da pridemo do enotne terminologije. Na dnu naših narečij je gotovo dana enotnost; loči nas le umetno, ideološko za Nemci izgrajena geografska in geološka terminologija. Tako n. pr. rabi prof. Cvijić, kakor Srbi sploh, kot terminus technicus tujko Karst, dasi ima srbsčina svoje krasice, itd.

¹ Čok mi je Bergstock, t. j. deblo, na katero se naslanjajo gorske vrste; Triglavski čok = Triglavstock, glej dr. Kugy, Ostalpen; gromada = Massiv, t. j. trup gore; gmota = Masse, neoblikovana tvarina, pravzaprav gomót, die sich bewegende Masse; skupina = Gruppe; sklop = Gebirgsknoten, redko po pravi obliki tudi: gorski vozec.

Dr. Jos. Krajač v svojem proučenem načrtu za delovanje Hrv. Planinarskega društva (Hrv. Planinar, stran 121/125) rabi besedo sklop za pogorje, dasi Karadžić razlaga sklop: concursus montium.

² ronok = Abfall des Berges, navzdolje = Abhang, nizdolje = Abschüssigkeit, nizdolen = abschüssig, poničen = abdachend, poničnost = Abdachung, pobožje = Abhang, als Flanke (bok) des Berges, obronok = der Absatz im Abhang, torej: Abhangrücken.

Teh morfoloških terminov nujno potrebujemo; in jih imamo. Rabimo pa obronok (prof. Seidl) napačno, menda za splošno Abhang. Plat ni Seite ali Flanke, ampak Platte — V Platéh, steil abfallende Felsflächen.

³ zágata ni morda iz nemškega Sackgasse, ampak zagačen svet, gátiti = stopfen. Pastir rabi za turistovski Kamin = zágata (glej lepo Zagato v Travniku pod Mangrtom. Zágače = Sacktal, ondi). Žleb, žlambor je odprt, zágata je več ali manj zaprta, temna.

⁴ Pogorje, Bergzug, t. j. rajde gor, nanizane ena na drugo, kakor podolje Talzug, ena dolina nanizana na drugo; rajda gór = Bergkette, rajda ptičev; a tudi cesta gre v breg v rajdah, kar pa ni (Pleteršnik) Krümmung, ampak niz vijug. Morda bi bilo bolje lanec gor. Postat, -i (gorska) = Bergflucht.

⁵ Polica v Alpah ni nemški Gesimse ali Wandbrett, ali kuhinjska police, marveč alpski morfološki pojav: pod vrhovi ali stenami nasuto groblje, ki se je zaraslo s travo, nemški Leite, Leiten, ladinski pala, očitno iz slovenskega pola. Polica (Leite) in Pala je prav pogostoma lastno ime skoraj v celem obsežju Alp, često vsled nerazumljenja pomena preneseno za ime vrhov.

Seveda smemo rabiti alpinisti tudi police za Felsband, Felsgesimse, polegreda = aufsteigendes Band.

⁶ zložēn je svet do 5% naklonine (Neigungswinkel), položen do 15° navzdolen do 25°, strm do 35°, piker do 45°, krut do 55°, od 55° naprej se šteje za steno, ob 65° vztromljeno (hochhaufgerichtet) steno, od 75° naprej prevesa, ker je težišče plezalca že izven života; prava prevesa je seveda preko 90°.

⁷ čer, -i, Stein- Fels Spitze, čeren adj. klippig, voll Steinspitzen. čuklja, hervorstehender Fels, verstümmelte Fels Spitze; kleč, klečēt, Klippe, posebno v vodi. Krn, -i, schartige Berg Spitze.

⁸ Dolomitom točno odgovarjajo naši Grintavci, kakor Lastovec = Berg aus Dachsteinkalk. Priporočil bi našim geologom oba termina, grintavec in lastovec, za svoje vrste apnenca.

⁹ panoga, Gebirgszweig, razsoha = Seitenarm; odraslek = Ausläufer des Berges.

¹⁰ Podolje = Talzug; dolina = Längstal z zatrepom (Talschluss) in ustjem (Talmündung), dol, v nasprotju z bregom, ne glede na izhod; sodolje = Talung, sodolina = geschlossenes Tal, brez izhoda; prédolina = Quertal, prédol, prédolje, Quertalung; razdólje = Talgebiet.

Pleteršnikovo podolje, Abhang des Berges, Berglehne, so napačna tolmačenja Cigaleta in Levstika; Abhang je navzdolje, Berglehne je polog (glej vse polno pologov, ki pomenijo isto!). Janežičevo tolmačenje za Talgebiet ne odgovarja smislu, glej ruski »po širokem razdolju Volge« Talsohle; Talgrund = je podanek; Sohental = podánja. Narod besede v lastnih imenih prav tolmači; ko pa so iskali naši strokovnjaki izraza za nemške učene termine, so tolmačili besede po svojem, a skoraj vsa zemljepisna ljudska imena napačno, brez stvarnega razumevanja. Težko, a treba jih bo izločiti iz naših učnih knjig in literature.

Dolina je že na sebi Längstal, »podolžna« dolina je torej nepotrebno nemškutarjenje. Podolžnica je Longitudinale. Zanimivo je livadno ime dúšca; mislil bi človek na dušico, pa je podolgasta njiva — dolžica. Na Krasu pa imamo dolino = längliches, vrtačo = trichterförmiges Karsttal in polje = flaches, breites Tal; a dostavil bi kot terminus technicus vedno kraška dolina, kraška vrtača, kraško polje. Predel v nizkih legah je prevoje = Talscheide.

¹¹ grapa = Bodenriss, splošno; struga = Beet, od vode izdelana grapa; jarek = Graben, navadno umetno izkopan; jaruga = tiefer Graben; vodotéčina = Graben mit fließendem Wasser, žleb = Rinne z oblim dnom, žlambor = Runse, tiefe Rinne korito = Trog v pečeh z voglatim dnom, rázor = Bergfurche, dolge, gorske, navadno vodoravne grape. Vrh Razór ali Razora, ker je ondi razpran na dva vrhova. Rázor nad Tolminom = Furche in der Bergkante, za prelaz od Bohinjske strani, imenovan »Čez Globoko«; Globoko pa je dol pod Razorjem ob 1558 m.

¹² Muzec (iz »molzec«) je vrh, po katerem se poleti shajajo ovce na hlad, kamor so jih nekdanj hodili pastirji mlest. Često se zamenjava s tem imenom po ljudski terminologiji ime Možic.

¹³ razvodje = Wasserscheide, sovódnje (f. pl.) = Zusammenfluss, Sovodnje pri stoku Vipave v Sočo, laško Savogna. To laško ime se na raznih krajih ponavlja, a je povsodi zemljepisno edino le — slovensko sovodnje.

Za manjše in nižje razvodje pri potokih za Wasserscheide velja ráztoka, raztók, raztóčina, t. j., kjer se voda razteka na dve strani. Raztočina je tudi lastno ime.

¹⁴ višek = Kulminationspunkt; vrhól = Gipfelkörper; višina = Höhe als Dimension, višava = Höhe, Anhöhe; višavje = Hochland, visočina = Höhe, konkretna, dočim vesina der Hang.

¹⁵ sedlo = Sattel, préval ali prévala ali pl. t. prévale = Joch; škrbina = Scharte, špranja = Bergspalte; prelaz = Pass; prehod = Übergang; presédljaj, tudi présedljaj in presedljáj = Übersattelung; usedlina = Einsattelung in ne Sediment, ki je usednina. (Tudi prof. Cvijić ima uséline, Kluff; slov. usad = Einsturz). Rabimo nujno oba izraza; imamo oba in vendar brez potrebe in brez smisla mešamo. Kemiki in geologi naj torej prepusté usedlino zemljepiscem.

¹⁶ Goriški naglas Kánjavec, bohinjski Kanjavec, iz tega dialektično »Knavs«. Temeljni pojem vidim v adj. kánjav, mit zerzaustem Haar, kanjec = zakrivljen nož, kanjec Salvia pratensis, ki ima zveržene liste.

¹⁷ zagvozda = Keil, ki zatika; klin, sklon gore, ki se spušta do dola in često okrene dolino; tura pa je obronek, ki je porinjen proti dolini. Prim. Klin v Pišnici pod Vršičem; Tura v Srednji Trenti pomaknjena proti Soči, da jo odrine na jug, Túrica = pečnati hrbet severno pod Krnom, porinjen proti Bogatinu; »Čez Ture«, hrbet med Gozdanjem in Osojskim Jezerom na Koroškem. Nemci rabijo za turo = Joch, dasi je le-ta préval, prévala, t. j. hrbtu podoben prelaz med gorami (Stilfserjoch). Lepa Prevala je med Sv. Goro in Sv. Gabrijelom nad Gorico.

¹⁸ Tolmačil bi besedo Mežaklo kot mužavo goro, mužava = Sumpf, Morast. Tega debela je vse polno imen v vseh predelih Alp od Slovenskih do Savojskih.

¹⁹ Rodica, Rodno bi razlagal iz adj. rod = rauh, sperr. Rodica se imenuje ves rob od 1949 do 1965 m, ki kaže svojo rodo steno na sever. S tem ni primerjati debela Rad, ki je eno najbolj razširjenih krajevnih slovanskih imen. Ta imena se nanašajo navadno na zaokrožene oblike ali brzice; radi tega jih primerjam nemškemu Rad in rasch. Nemški besedi nista splošnogermanski, ampak le nemški in ker se nahaja v litavščini ratas = Rad, štejem besedo za predslovensko in predgermansko. Tolmačenje iz osebne imena Radovan in enako je etimologična ideologija.

²⁰ Gracija 1920 m, vrh pod Lánževico nad Komno, očitno laško ime, kakor za vstricni vrh 1951 m, Montura, izza časa, ko so furlanski pastirji silili v Bohinjske gore, dočim je Komna starodavno slovansko ime za ognjišče. Komen, komna je tudi zdevček ob peči, da se grejejo starci in otroci. Miklošič ima ad »kamin« besedo za splošnoslovansko, ki se nahaja tudi v litavščini, madjarščini, rumunščini, novogrščini, srednjenemščini in latinščini. Kómenska planota, kakor Komen na Krasu, je dejanski prisojne, vroče lege. Beseda je vsekakor domorodna.

²¹ debro = Talschlucht; sópot = Klamm in ne Wasserfall, ki je slap in ne Gesäuse, ki je šum (Šum v Rádovni).

Miklošič ima sopot za Kanal; kot tako je lastno ime nad Blatnim jezerom v madjarščini. Sopot, filologično, je zvezana dolina. Ker v sópotih navadno šumi voda, se mešata pojma: vezana dolina in šumeča dolina. V obliki Sappáda sega beseda med Ladince, v obliki Zoppet med Bavarce, in v obliki Sipot med Rumune. Staro ime za Savojo je Sapaudia, ki močno spominja na sópotje(?).

(Dalje prih.)

Dr. Rudolf Andrejka: V kraljestvu Ratitovca

(Dalje).

Sedaj ko smo si ogledali vse, kar je v »mestu« znamenitega, jo krenemo za kavarno Plantarič na Glavnem trgu po ozki ulici navzgor ob samostanskem zidu. Razkazalna tablica Selške podružnice SPD nam pove, da vodi ta pot v dveh urah na Ljubnik. Mi pa jo krenemo, ko nas zapusti samostanski zid, namesto na levo, naravnost nad Gradom proti vrhu, ki ga obdaja kakor venec skupina smrek. Zato nazivljejo Ločani to priljubljeno razgledišče tudi »Krancelj«, Okrogel nasip okoli njega nam izpričuje, da je tu morala nekdaž biti utrdba. In res, že Valvasor jo omenja, toda le še kot razvalino, in tudi stare slike Škofje Loke iz tega časa nam kažejo ondi razpadel stolp, o katerem niti Valvasor ne ve nič gotovega; on le ugiba, da je ondi stala morda kaka utrdba Japodov iz rimskih časov. Čudno je

vsekakor, da se je v Škofji Loki našlo tako malo ali skoraj nič rimskih izkopin. Mogoče je, da je rimska utrdba, če je sploh bila v teh krajih, stala na kakem drugem mestu.

S »Kranceljna« je res lep razgled na celo Škofjo Loko in okolico. Vse Sorško Polje do Kranja in Šmarne gore, s svojimi polji in travniki, dobravami in gozdi, belimi vasmi in cerkvami, leži kakor pestra preproga pred nami, a pogled hiti naprej čez Kranjsko ravan, dokler se ne ustavi na bizarnih oblikah Kamniških Alp in se ne izgubi v megleni ljubljanski daljavi.

Na jugu in jugozapadu pa obrobajo to Polje gore in hribi Polhograjskih Dolomitov s cerkvicami sv. Mohorja in Fortunata na Osojniku (800 m), sv. Jakoba (806 m), sv. Barbare, sv. Andreja (616 m) in sv. Ožbolta (860 m), že bolj v Poljanski dolini, pa sv. Sobote na Bukovem vrhu (832 m).

Pod izrastki Osojnika se vije kakor srebrn pas združena Sora. Stočje Selške Sore in Poljanščice se prikazuje kakor na zemljevidu. Onstran tega stočja, naslonjena na izrastke Osojnika, leži na desnem bregu Poljanščice vas Puštal z graščino baronov Wolkenšpergov, malo nad njo pa prijazna cerkviča sv. Križa »Na Hribcu«. Ta cerkviča, do katere vodi starodavni križev pot s 14 kapelicami, je bila nekdanj priljubljena božja pot. Njen veliki oltar je umetniško delo: sestavljen je iz samih oblačkov in angelčkov, ki nosijo Zveličarjevo mučilno orodje. Stranski oltar je posvečen sv. Petru Alkantara (slika Janeza Šubica iz l. 1872), ostale oltarske slike: sv. Kozma in Damjana in sv. Dizma na križu je slikal M. Bradaška l. 1903. Zanimiva je tudi kripta božjega groba spodaj pod cerkvijo, ki jo ljudstvo zove »puščavnica«. Ta kripta obsega dve kapelici in v njih sta zadnji dve postaji križevega pota. V postnem času prihajajo ljudje od blizu in daleč na Hribec. V velikem tednu pa je cerkev Na Hribcu posebno proti večeru in zjutraj polna pobožnega ljudstva.

Vas Puštal hrani v grajski kapelici Puštalskega gradu še eno umetniško znamenitost — krasne freske, predstavljajoče snemanje Kristusa s križa, ki jih je naslikal l. 1706 sam mojster Julij Quaglio. Tudi oljna slika na oltarju te kapelice se pripisuje njemu,* ker je na njej njegov podpis. Graščina Wolkenšpergov, nekdanjih slovenskih Oblakov, je tudi sicer v zgodovinskem oziru zanimiva. Nastala iz nekdanjih pristav brižinskih škofov (odtod ime »Burgstall« »Puštal«); je bila v reformacijski dobi zatočišče in potem, ob vedno večjem pritisku cerkvenih in posvetnih oblastev, zadnje pribežališče luteranskih predikantov. Tu so bivali Jernej Knafelj in

* V zadnjem času se pojavljajo dvomi o pristnosti tega podpisa, strokovnjaki si še niso na jasnem, kdo bi bil pravi avtor teh fresk. Nagibajo se k podmeni, da je bil to Mencinger.

Peter Kupljenik in so skupaj z Jurijem Dalmatinom in Primožem Trubarjem pridigovali v cerkvi »Na Hribcu« novo vero.

Spomin nam uhaja v čase, ko so se, kakor danes, toda na verskem polju, ljuto borile svetovne ideje za nadvlado in so zanesle nemir in sovraštvo, nasilje in trpljenje tudi v ta mirni kot naše slovenske domovine. Kakor povsod na Kranjskem, je našla luteranska vera tudi v Loki največ privržencev med plemstvom in meščanstvom. Leta 1580. je bil že ves mestni svet z mestnim sodnikom protestantski, celo oskrbnik brižinskih škofov, plementi Siegerstofer, je podpiral luterane. Njih predikanti so se siloma nastanili v nunskem samostanu in pregnali nune iz njega.

A nastal je odpor od strani vernih katoličanov; prišlo je do prepirov, izgedov in rabuk. Jurija Dalmatina, ki je v cerkvi »Na Hribcu« pridigoval loški gospodi in meščanom, so puštalski kmetje na poziv kaplana Urbana Wurtznerja napadli; enako se je godilo v Loškem mestu Jernejju Knafelju, predikantu barona Ecka iz Brda pri Kranju.

V te verske homatije pa je posegel tedanji brižinski škof, vojvoda Ernst Bavarski. Poslal je l. 1585. v Loko štiri komisarje, ki so kratkomalo odstavili protestantske mestne očete in imenovali na njih mesto samo katoličane. Odstavili so tudi Siegerstoferja; loški oskrbnik je postal kanonik in stolni školastik Ivan Krištof Herbart plem. Hohenburg. Nekaj najvnetejših luteranskih meščanov je bilo zaprtih, obisk luteranskih pridig pa meščanom pod kaznijo prepovedan. Nadvojvoda Karl, ki je tedaj vladal namesto cesarja v takozvani Notranji Avstriji, kamor je spadala tudi Kranjska, je protireformacijo vneto podpiral. Edenintrideset loških podložnikov je bilo radi luteranstva izgnanih, predikanta Petra Kupljenika, ki je 18. junija l. 1587. bil obhajal bolnega Felicijana Gompa, fužinarskega gospoda v Železnikih, pa so lovci brižinskega oskrbnika na poti proti Loki zajeli, potegnili s konja ter ga do krvi pretepli. Teden pozneje ga je dal loški oskrbnik iz ječ Loškega gradu odpeljati preko Cerknega in Tolmina v Gorico, odkoder so ga izročili patriarhovemu sodišču v Videm (Udine). Tam se mu je posrečilo uiti; najdemo ga pozneje že v službi kranjskih deželnih stanov.

Stroke odredbe proti loškim protestantom so imele ta uspeh, da je bilo l. 1600. v Loki le še 10 protestantov in še te je goreči ljubljanski škof Tomaž Hren dne 17. svečana l. 1601, prišedši sam v Loko, izpreobrnil, drugi dan pa je na Glavnem trgu sežgal vse protestantske knjige in postile, kar jih je mogel dobiti.

(Dalje prih.)

Jos. Wester: Pred 100 leti na Triglavu (Rosthorn)

Dne 17. julija t. l. mine sto let, odkar je prispel na vrh Triglava geolog Franc pl. Rosthorn, lastnik rudnikov in fužin na Prevaljah na ted. Koroškem. To svojo, v tisti dobi še jako naporno in nevarno hojo na Triglav je Rosthorn opisal v časopisu »Wiener Zeitschrift« l. 1828. Ta vseskozi zanimivi popis je v celoti ponatisnila celovška »Carinthia« v letniku 1830, št. 28, 29, in 30 pod naslovom: *Schilderung einer Ersteigung des Terglou in Oberkrain im Juli 1828.* — Smatram za primerno, da ta potopis otmemo pozabe in da prav ob stoletnici tudi glasilo našega SPD proslavi spomin moža, ki je za Hacquetom, Staničem in Bosijem najtočneje opisal svoj težavni pristop na Triglav in svetu odgrnil sijajni razgled, ki ga je užival z najvišjega vrha Julijskih Alp. Ta opis je pravcata Pernhartova panorama, ki v oduševljeni besedi predočuje dalekosežni obzor s te edinstvene vrhunske postojanke.¹ Rosthorna je mikala na Triglav želja, da bi znanstveno preiskal geološko sestavo Julijskih Alp, kakor se je 46 let pred njim Baltazar Hacquet povzpел z istim namenom na Triglav; vendar se R. v tem potopisu dotika geoloških pojavov le mimogrede, zato pa tem natančneje opisuje vso hojo iz znojca v Bohinju prek Velega Polja na vrh Triglava, z vneseno besedo slika veličastni razgled z vrha, pri čemer navaja za geografa in filologa zanimiva gorska imena, izreka hvalo svojim vodnikom in nosačem Bohinjcem ter daje končno praktična navodila, kako naj se planinski turist opremi in preživlja.

Če primerjamo pristop na Triglav pred sto leti in s tem združene napore in nevarnosti z današnjimi prilikami, ki nudijo turistu vsakršno udobnost in izključujejo malone vsako nevarnost, moramo moze, ki so se v takratnih časih kljub pretečim nevarnostim vzpeli na nebotične vrhove, le občudovati: ni jih gnala v višave tekmovalska strast, ne rekorderstvo, ne razlogi higienskega ali družabnega značaja, temveč želja, da s svojimi raziskovanji ustrežejo vedi in znanosti. Tudi današnji planinski turist bo z zanimanjem spremljal Rosthorna in njegovo družbo na hoji, ki ga je vodila iz Srednje Vasi skoz Uskovnico na Velo Polje, odtod pa po strmih rebréh proti Triglavskemu Voglu (rob vzh. od sed. Aleksandrovega Doma) navkreber

¹ Pripominjam, da »Carinthie«, letn. 1830, nisem mogel zaslediti v nobeni javni ali zasebni knjižnici v Sloveniji. Po prijaznem posredovanju Narodnega muzeja v Ljubljani se mi je končno posrečilo dobiti jo na posodo iz drž. študijske knjižnice v Celovcu (Klagenfurt). Ne morem si kaj, da ne bi tudi na tem mestu upravi imenovane knjižnice izrekel svoje najtoplejše zahvale za njeno zgledno ustrežljivost. — J. W.

skoz Triglavsko Vrata na Mali in po ostrem grebenu (rezi) na Veliki Triglav. A tudi športni plezalec pride pri popisu plezalne tehnike, s katero se je Rosthornova ekspedicija vzpenjala po stenah Malega in Velikega Triglava in lezla zopet nazaj, na svoj račun. Izmed trinajstorice jih je med hojo z Vel. Polja do pod Vel. Triglava šest tovarišev zaostalo.

Zdaj še nekaj besed o Rosthornu.² Rodovina Rosthornov je angleškega pokolenja. Očeta Mateja Rosthorna, roj. v Prestonu na Angleškem, kovinarskega strokovnjaka, je bila l. 1765. poklicala cesarica Marija Terezija na Dunaj, da bi tu uvedel izdelovanje kovinskih predmetov, zlasti gumbov. Iz skromne obrti, ki jo je bil pričel stari Rosthorn na Dunaju še z ročnim, konjskim in vodnim pogonom, se je polagoma razvilo veliko industrijsko podjetje najprej v Spod. Avstriji (Fahrafeld), nato pa tudi na Koroškem (Wolfsberg, Prevalje). Bilo je šest sinov, prva dva rojena še na Angleškem, ostali pa na Dunaju, a vsi iz angleške matere. Najmlajši med njimi je bil Franc, roj. l. 1796. Študiral je na rudarski akademiji v Ščavnici na ted. Ogrskem (sedaj v Češkoslov. republiki). Kot strokovnjak je sodeloval v domačih podjetjih na Koroškem ter pri tem preiskoval rudna ležišča pri Rablju, Plajberku in Prevaljah (premogovnik pri Lešah). Tako je R. imel dovolj prilike, da si je širil svoje geognostično znanje in se udejstvoval kot geolog. Naravno, da je kot preiskovalec domače zemlje veliko potoval. Koroško je poznal kakor malokateri rojeni Korošec. Že l. 1827. je prehodil vso Labodsko dolino in Grobniško polje ob Glini, pokrajino ob Meži in Savinjsko dolino. Leta 1828. je v družbi s tedaj glasovitim nemškim geologom Kefersteinom in stotnikom gen. štaba pl. Maurerjem prispel na Triglav. Leta 1829 je prišel preko Sv. Krvi in Pasterce na Vel. Klek; še istega leta je prvokrat prehodil Kras na Notranjskem in Goriškem. Leta 1832 je spremljal geologa Ami Boué-ja³ iz Wolfsberga čez Šoštanj v Dobrno, Celje, Rateče, Ljubljano, Kropo in preko Ljubelja nazaj na Koroško. Zlasti natančno je preiskal Prevaljsko okolico ter se je pri tem uveril, da je povirje Meže, Bele in Savinje pravcati »eldorado« za geološke preiskave. — V poznejših letih je prehodil Kras od juga (Idrija) proti severu (prišel je nazaj v Bohinj); drugič zopet preko Predela v Gorico, Vipavo in dalje noter v Istro (l. 1847). Suess pravi o Rosthornu kot geologu: »Bil je prvi, o katerem se lahko pohvalno reče,

² Viri za biografične podatke so mi bili: 1. C. (= Canaval), Franz Edl. v. Rosthorn. Obsmrtnica v Carinthii, letn. 1877, št. 12. — 2. E. Suess, Franz Edl. v. Rosthorn: Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt, 1877, št. 12. — 3. Rosthorn. Članek v zborniku: Dr. Const. v. Wurzbach, Biographisches Lexicon. Wien 1874, 27. Theil, str. 85—89. W.

³ Ami Boué (1794—1881), glasovit nemško-francoski geognost, ki je geološko preiskal osrednjo Evropo, zlasti Turčijo.

da si je na opetovanih potovanjih od Dalmatinskega Krasa preko Tur do Gasteina pridobil obsežno in zaokroženo znanje o geološki sestavi vseh teh gorskih predelov.«

Leta 1844 se je R. nastanil stalno v Celovcu, kjer je veliko deloval v javnem življenju in znanstvenih krogih.⁴ Njegov dom je bil pravcat mineraloški in kulturnozgodovinski muzej; vseboval je bogate zbirke rudnin in starin, viteških oprav, orožja, slik na steklu, oljnatih slik, mobilij, pokalov in starih novcev. Po težki železarski krizi l. 1863. je bil tudi Rosthorn hudo prizadet, tako da je moral dokaj svojega premoženja izgubiti in del svojih bogatih zbirk razprodati. — Poleti je redno zahajal v Belo nad Železno Kaplo; tu se je zdravil in še vedno nabiral rudnine. Še kot 76-letni starec je splezal s koroške plati na Grintavec (l. 1872). Zadnji dve leti svojega življenja je bil hrom, tako da je moral mož, po telesni konstrukciji hrust, ki se je bil v mlajših letih povzpел na takrat skoraj nepristopne gorske velikane, hoditi ob berglah. Umrl je v Celovcu l. 1877 v visoki starosti 81 let. Bodi temu odličnemu pionirju planinstva v naših krajih ohranjen tudi v naših analah časten spomin!

V naslednjem priobčujemo točen prevod Rosthornovega popisa njegove hoje na Triglav.⁵

»Meseca julija l. 1828 sem v družbi kr. pruskega dvornega svetnika in slavnoznanega geognosta g. Kefersteina⁶ iz Halle-ja, nastopil geognostično potovanje, ki nas je iz Wolfsberga na Koroškem preko Južnih Apnenskih Alp privedlo dne 16. julija v Bistrico v Bohinjski dolini (Bukova — Dollina, Buchenthal), da bi preiskali skladovne razmere tamošnjega gorovja. To mi je zbudilo željo, da bi splezal na bližnji, 9036 dun. čevlj. nad morsko gladino vzvišeni Ter glou,⁷ s katerega sem po njegovem položaju — saj je člen, štrleč iz južne apnene vrste — pač smel pričakovati, da bom imel dalekosežen in zlasti Alpe obsegajoč razgled. Že več jih je bilo poskusilo, da bi tega gorskega velikana obvladali, a le malokateremu se je posrečilo, doseči svoj cilj in dospeti na najvišji vrh. To so bili:

⁴ V marsikaterem oziru se dá življenje Franca pl. Rosthorna vzporejati z življenjem našega barona Žige Cojza.

⁵ Besedilo je le na nekaj mestih nebitveno skrajšano. Slovenski prevod je prevajalec razdelil v odstavke; v izvorniku si sledi besedilo brez njih. Besedne oblike, kakor jih je Rosthorn v svojem spisu rabil, so v prevodu razprto tiskane.

⁶ Kristijan Keferstein (1784—1866), po poklicu jurist, se je pečal skoraj izključno z geologijo ter je veljal v svoji dobi za avtoriteto v geoloških vprašanjih. Spisal je več knjig te stroke.

⁷ Rosthorn pravi v opombi: Eigentlich Triglow, nach den drei Gipfeln, und bei den Krainern bieli Verh, weiße Zinne. — To ime omenja tudi Bosio v svojem potopisu l. 1822.

l. 1782 Hacquet,⁸ l. 1793 Kleiner, l. 1809 Johann Deßmann (Dežman), kaplan iz Jesenic, l. 1812: botanik Sieber, l. 1820. Simon Pfeiffer, kaplan iz Srednje vasi in l. 1822. stotnik pl. Bosio.⁹ Po tem zadnjem in nesrečnem vzponu stotnika Bosio se ni nihče več upal, znova tudi le poizkusiti.

To me je utrdilo v mojem sklepu, in ker se je slučajno name-rilo, da sem se v Bistrici sešel z majorjem pl. Maurerjem,¹⁰ voj. mapirskim ravnateljem v Iliriji, ki je z istim namenom sklenil svoje delo opraviti obenem z mojim, smo še isti večer naredili načrte ter naročili vodnike, nosače in živil. Navdajala nas je edina želja, ki naj bi se izpolnila: da bi nam nebo naklonilo le dva dneva brez megle, vetra in višavskega čada (Höhenrauch). Tega smo se tembolj nadejali, ker je že prejšnje dni stalno viharilo in deževalo; zadnjega teh dni pa se je bil tlakomer dvignil in je zapihal lahen sever, ki je ozračje ohladil, ga oprostil težko visečih meglá in nam končno raz-grnil alpske vrhove, da so se pojavili v sveži snežnobeli odeji. Uspeh nas je poučil, da se v svojem pričakovanju nismo motili; kajti stara izkušnja se je tudi tokrat izkazala za pravo, da za sličnimi električ-nimi in sneženimi preobradi nastopi vrsta lepih dni. (Dalje prih.)

⁸ R. pod črto pripominja: Je-li ranocelnik Lorenc Willonitzer, ki ga sma-trajo za prvega, ki je došel na vrh Triglava (1778), res dosegel najvišji vrh, je jako dvomljivo. — Prim. Fr. Orožen, Prvi hribolazci na Triglavu v dobi 1778 do 1837 v Poročilu SPD v Ljubljani o II. društvenem letu 1894; str. 17—26. Orožen trdi, da je bil, kolikor je doslej znano, prvi, ki je splezal na Triglav, ranocelnik Lovro Willonitzer iz Stare Fužine, dne 26. avgusta 1778, v spremstvu 3 domačinov. Leta 1779 je isti Willonitzer v družbi z Baltazarjem Hacquetom došel le do previsne stene pod Vel. Triglavom. Orožen navaja še naslednje posetnike Tri-glava: Hacqueta (1784), nadplavžarja Žerovnika (1790 in 1792), nekega lovca v službi grofa Thurna iz Radovljice (1792); Jakoba Dežmana, kaplana iz Srednje vasi, v družbi brata Janeza (dne 2. sept. 1808); Valentina Staniča (dne 21. sept. 1808; gl. Plan. Vestnik 1924: Iv. Kogovšek, Val. Stanič prvokrat na Triglavu); Janeza Dežmana, kaplana z Jesenic (dne 8. avg. 1809). — Uredništvo časopisa »Wiener Zeitschrift«, v katerem je Rosthornov opis Triglavске hoje najprej izšel, vprašuje v opombi: Ali niso tudi profesor Wodnik z grofom Francem Hohen-wartom in l. 1819 g. Karel baron Zoys prišli na vrh Triglava?

⁹ Bosijovo ekspedicijo je opisal F. vitez Jacomini — Holzapfel — Waasen v Hormayerjevem »Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst«, letn. 1823, št. 20, 26, 27, 28. — Odlomek iz tega potopisa je objavil Fr. Orožen, o. c. str. 21—23.

¹⁰ Jos. Maurer pl. Maurerthal, roj. 1787 na Dunaju, umrl kot avstr. feld-maršallajtnant v Cremoni l. 1857. Kot major je v 3. desetletju pr. stoletja kar-tografsko posnel vso tedanjo Ilirijo in Primorje. Gl. Wurzbach, Biograph. Le-xicon, 1867, 17. del.

Dr. V. Korun: Turist Pecelj na Krimu

Hvaležno je treba priznati, da se je v zadnjem času z vso vnemo razpravljalo o pomenu in namenu turisticke.

Zares, z vnemo se je, toda temeljito se ni. Učeni planinoslovci so pač podrobno uvaževali stene, vrhove, čustva in voljo, premalo pa ono, kar pleza, lazi, čuti in hoče. Širše naj bi bili odprli oči in tože napeli ušesa! Potem bi ne bili šli kar tako kakor slepci in glušci mimo nečesa, čemur je turisticke često povod, kar pa, ako se izcimi in razvije, globoko posega ne le v življenje posameznika, temveč celih pokolenj. Od samih dreves močje učenjaki niso videli šume — namreč šume postavnih turistov in brhkkih turistinj. Ko bi jih bili videli ter prisluškovali njihovim pomenkom, tedaj bi šele bili dojeli važnost turisticke. Opazili bi bili, da se na potih in v kočah seznanjajo neznanci in neznanke, da se v razredčenem zraku vnemajo srca, da se v skalah polaga temelj za zaroke in poroke. In to je vendar stokrat važnejše ko kopica divnih razgledov s celim šopom estetskih čuvstev in z drugo navlako vred. Divnost razgledov izgine, estetska čustva skopnijo, še preden obesimo nahrbtnik na klin, zakon pa ostane neokrnjen vse dni življenja, seveda — ako se prej ne razdere.

Za podkrepitev svoje trditve posezimo iz brezštevilnih primerov samo po enem!

Vprašamo: »Kje bi se bila seznanila Janko Pecelj in Tinca Bat, ako bi ne bila turista?« ... On je iz Trnovega, ona iz Šiške, torej sta iz daleč narazen ležečih ljubljanskih predmestij. Zbog tega bi se težko kdaj videla v življenju, kamoli še spoznala, ako bi se ne bila sestala na Krimu.

Seveda, fatalisti poreko: »Namenjeno jima je bilo!« Mi pa, ki stojimo na trdnih realnih tleh, pravimo: »Kaj namenjeno! Nič namenjeno! Turisticke je tisti fatum, ki ju je združil.«

Evo dokaza!

Dan pred Velikim Šmarnom sem srečal Peceljna na Krakovskem nasipu; vprašal sem ga: »Janko, kam pa jutri?«

»Na Krim,« je odgovoril.

»Kako da vprav na Krim?«

»Kar tako.«

Ker je bil odgovor točen, nisem silil vanj z nadaljnjimi vprašanji in sem hotel oditi. Toda prijel me je za suknjo in me pobaral:

»Ti, kakšna pa je pot na Krim?«

»No, cepina in vrvi ti ni baš treba jemati s seboj, pač pa kompas!«

»Zakaj kompas?«

»Zato, ker je po krimskem pobočju vse polno stez in kolovozov, markacije pa so, ako jih je sploh še kaj, iz enega prejšnjih stoletij.

Če se ne boš ravnal po kompasu, zaideš in prideš kamorkoli, samo ne na vrh Kríma.«

»Tako hudo vendar ne more biti!« je Pecelj ugovarjal. »Še Cankarju, ki ni bil nikak turist, se je Krim zdel krtina.«

»Seveda zdel, ko ga je gledal s svojega vrhniškega klanca. Gor naj bi bil šel, potem bi drugače sodil o njem.«

»Imaš prav! Spoznal bi bil, da je mnogo lažje pisati povesti, ko vzpenjati se na gore. Zato ne razumem, zakaj se samo vam papirnim mazačem stavijo spomeniki in samo po vas imenujejo ulice, ne pa tudi po nas turistih plezalcih. Saj si vendar pri pisanju še nihče ni razbil lobanje, na gorah pa že marsikdo.«

»No, povsem ne drži tvoja trditev. Lobanje si res ni razbil, pač pa to, kar je v njej. In kritičarji! Ti so nevarnejši od čeri in plazov. Ko se najmanj nadejaš, planejo nate in te raztrgajo na kosce. — Vidiš! Brez vzroka se nikakor ne stavijo spomeniki nam prosvetnim delavcem, ki sučemo pero. Primi še ti zanje, ako hočeš, da se tudi tvoje ime v svojem času nabije na vogle Zeljarske ulice! Saj ta avenija že kar vpije po kakem poetičnem imenu. In, ali bi se ne glasilo imenitno: ‚Peceljnova ulica‘? Kaj?«

Pecelj je pa zaničljivo zamahnil z roko: »Da bi se lagal o doživljajih, ki jih nisem nikdar doživel, in o dogodkih, ki se niso nikdar zgodili, kakor ti: Nak! To pa že ne!« me je ošvrknil in odšel.

Drugi dan se je napotil na Krim.

Ko se je vzpenjal proti zadnjemu selišču pod vrhom, ga je začela mučiti žeja. Stopil je v hišo in vprašal, ali bi dobil kislega mleka. Gospodinja, mlada, krepka žena, ga je postavila predenj ogromno latvico. Pecelj pa je skledo brez sramu izpraznil do dna. Tedaj je kmetica pripomnila lepo po ižansko: »Pravíjo, da gospoda malo jé. Kajpak! Kadar mnogo — nima.«

On pa ni utegnil odgovoriti. Kislo mleko ni alkohol in ne gre navzgor, v glavo, pač pa navzdol. Zato se je Peclju nekam mudilo. Ižanka pa je mislila, da hoče gost oditi, ne da bi poravnal računa. Stopila je za njim in zaklicala: »Ho, ho! Salamensko! Ali ne boste plačali? Enega kovača sèm!« — Potolažila se je stoprav, ko je videla, kam je izginil. Vendar je pa zamrmrala sama pri sebi: »Menda misli, da so krave tako po ceni, kakor ljubljanski škrici. Kajpak!« —

Nato je Pecelj brez posebnih neprilik prišel na vrh, dasi ni imel kompasa s sabo. Pomagal bi si bil z njim itak malo. Kajti vedel je pač, kje solnce vzhaja in kje zahaja, ni si pa bil popolnoma na jasnem, na kateri strani naj išče sever, na kateri jug.

Na vrhu si je poiskal udobno mesto za počitek. Izbral si ga je nekaj korakov pod grebenom. Tu je segel v nahrbtnik po kračo in steklenico, napolnjeno s cvičkom.

»Najprej telesni užitek, za tem duševni!« je bilo njegovo načelo. Bilo ni napak, kajti zahteve njegovega telesa so bile mnogo večje nego duha. Duha mu ni bilo težko nasititi.

Ko je ustregel telesnim potrebam, se je vznak zleknil po travi in trdno zaspal.

Tedaj so pričebljale na vrh štiri gospodične. Posedle so in si s pomarančami gasile žejo. Ko so zagledale spečega Peceljna, jih je imela silna radovednost, kdo neki bi bil. Nalašč so glasno pokašljevale in se smejale, da bi ga zbudile.

»Mrtev menda vendar ni!«

»Kajpa! Ali ne slišiš, kako smrči?«

»Prevzelo ga je, ker se je preveč najedel.«

»Najrajši bi kaj zagnala vanj.«

»Zaluči pomarančo!«

Gospodična, kateri so veljale zadnje besede, si tega ni dala dvakrat reči. Zatrkljala mu jo je naravnost v glavo. Dobro je zadela. Kakor kaka biljardna krogla se je pomaranča na njegovem temenu odbila in mu odskočila na lice.

Tedaj se je Pecelj predramil. Privzdignil je glavo in si mel oči. Nato je skočil po koncu in se začel ozirati okrog sebe.

Ostale tri gospodične so se potuhnile za grmovje; tista, ki je bila pomarančo zalučila, je pa vzkliknila: »Oprostite, gospod, moja nerodnost! Premalo trdno sem jo držala, pa mi je izdrknila iz roke in se kakor nalašč zakotala proti vam.«

»E kaj! Saj ni bila bomba!« je Pecelj odvrnil. »Počakajte, gospodična! Takoj vam jo prinesem.«

»Preveč ste ljubeznivi, gospod! Kar obdržite jo!«

Tako se je Pecelj po pomaranči seznanil z gospodičnami. Povabile so ga, naj prisede k njim. Med pogovorom o vremenu, vročini, žeji in utrujenosti je natančneje motril svojo žensko družbo. Najbolj mu je ugajala tista gospodična, ki se mu je bila predstavila za Tinco Bat iz Šiške. Bila je prav ona, ki je bila zalučila pomarančo vanj. Toda njej on ni bil videti bogve kaj povšeči. Odmikala se mu je; pa tudi v besedah ni bila odveč prijazna do njega.

Neki ameriški fiziolog trdi, da vonj polti odločuje o privlačnosti oseb različnega spola. Ako je ta teorija prava — in zakaj bi ne bila? — bi rekli: Vonj Tinčine polti je pač prijal Peceljnu, ne pa narobe.

»Poglejte, gospodična!« je dejal Pecelj, ko je razkazoval razgled: »Tamle je Trnovo. Nastavite daljnogled! Videli boste mojo hišo in vrt okrog nje.«

»Kaj? Ali ste hišni in zemljiški posestnik?« se je začudila Tinca. »Kako ste srečni, gospod Pecelj!«

»Seveda sem. Pa kaka zelenjad raste na mojem svetu! Salatne glave niso nič manjše od moje glave. Malo da se ne vidijo s Krima.«

»Potem morajo res debele biti,« mu je pritrdila, ko se je ozrla vanj. — Nato se ga je oklenila in odslej je je bila sama ljubeznivost do njega. Očividno se je bil med razgledovanjem izpremenil vonj njegove polti.

Zdajci se izmisli Tinca:

»Pojdimo plesat!« In spustili so se v kadunjasto dolinico tik pod grebenom. Ena gospodičen je zaigrala na harmoniko in pričelo se je veselo vrtenje. Pecelj ni imel lahke naloge, ker je bil eden proti štirim. Potil se je, da bi se bil skoro raztopil. Vendar ga Tinca ni nič kaj rada prepuščala tovarišicam. Samo z njo naj bi bil plesal. Vrteč se v njegovem objemu, je pa venomer pela:

»Kolovrat pa postelj
pa zibelka, koš
in fajmoštrov žegen,
če možek moj boš.«

»Čemu kolovrat?« je Pecelj vprašal, ko sta za trenutek obstala, da bi se oddahnila. »Saj se več ne prede po hišah.«

Tinca ga pouči: »Ne tak kolovrat, ki se na njem prede! Temveč električni kolovrat, kakor ga rabijo zdravniki zoper putiko. Tega naj bi vsaka nevesta prinesla z balo vred na ženinov dom. Ker današnji možje se menda samo zato ženijo, da bi v zakonu dobro pa obilno jedli in pili, potem jih pa putika lomi. Prosim! in kaj naj počne mlada žena s protinastim dedcem?«

Tedaj se je Pecelj spomnil, da tudi njega že včasih ščiplje v palcu desne noge. — Zato je pritrdil: »Res ni odveč, če je tak aparat pri hiši.« —

Kako je bilo na povratku? Ni, da bi govoril. Pecelj in Tinca sta se vračala kot — ženin in nevesta; na vsakem primernem mestu sta se ustavljala in poljubovala. Malce obzira bi pač bila lahko pokazala do svojih tovarišic. Nič nista pomislila, kako hudo se jim skomina.

»Kako je bilo na Krimu?« sem vprašal drugi dan Peceljna.

»Imenitno!«

»Menda se vendar nisi zaljubil v goro?«

»V goro ne, pač pa v to, kar je bilo na njej.«

»Torej nisi šel kar tako na Krim?«

»Da, da! Gor sem res šel kar tako, toda dol sem pripeljal nevesto za pod pazduho.«

»Kaj mi praviš!«

»Ne kaže drugače, prijatelj, nego da se oženim. Ne kaže. Verjemi mi! Samski gospodar in ženska služinčad ne gre skupaj. Zapeljava te, dokler te ne zapelje. Zapeljan pa plačuj. Tako drsiš v mo-

ralno in gmotno pogibel, ne da bi vedel zakaj. Zato sem srečen, da sem našel nevesto, ki je zame, jaz zanjo, in ki bo trdna pregraja zoper take in enake izkušnje.«

»Glej, glej, čemu vsemu služi turistica! Tebi je pomogla, da si odkril čudodelno bajilo, ki te bo varovalo moralnega in gospodarskega poloma. In kaj misliš, da je zame? Ne ugameš? Vedi! Zame je najboljša in najcenejša zdravnica.«

»Ni mogoče!«

»Poslušaj! Kadar imam nahod, niti ne pijem kamilčnega čaja niti ne devljem toplih obkladkov na prsi; ampak si kratko in malo optam nahrbtnik in se grem solnčit na vrh Jeterbenka. Prisegam! Gor grede porabim tri žepne rute, dol grede pa nobene več. Vidiš! Ali ni turistica pravi čudežni balzam? Kaj? — Kdor ne verjame, naj poizkusi, ali z nevesto ali — z nahodom! Obakrat se bo prepričal, da imam prav.«

Anton Boštele: Moji plezalni poizkusi in preizkusi

(Dalje.)

5. VII. 1925.

Nedeljsko jutro kakor deklinške oči! Vinko Zor je prišel v kapelico maševati in jaz sem za ministranta. Cirilova nedelja je. Veter brije in preti vsak hip ugasiti sveči; nad prepadi pa plove srebrni glas zvončka, poje in vabi, da jeka veselo od gluhih Triglavskih sten.

Lepa je služba božja vrh naših planin. Veter orgla in vrhovi gorijo v jutranji zori ko bele sveče na neskončnem oltarju. Še se bom vrnil...

Proti Triglavskim jezerom, 6. VII. 1925.

Včeraj sem takoj po maši odhitel čez Prag v dolino. Jože pa mi je šel po Tominškovi poti sam do Okna nasproti. Seveda sva se zgrešila. Ko se je vrnil v Aljažev Dom, ga nikakor nisem mogel pregovoriti, da bi plezal še enkrat v triglavske višave. Obljubil pa mi je, da me bo v Kranju počakal: »Kralj belih sten« je svoj namen dosegel... Popoldne sem se spet sam vračal na Kredarico. Bil sem presenečen. Junak je bil tu. Ko je spoznal, da si domišljavi mladič le nekaj upa, je postal silno prijazen.

Bil je večer in bilo je jutro. Solnčni vzhod vrh Triglava! Jutro, čudovito v svoji pestrosti! Iz meglenege morja kipijo vrhovi bližnjih in daljnih gorá in zarja se zliva z meglo v prečudne melodije mavričnih barv.

Med potjo proti Doliču sodra, megla, grom, dež in topa resignacija radi družbe, ki sem si jo naprtil. Ljudje, ki se ne znajo pre-

magovati, ki nimajo nič poguma, odločnosti in vztrajnosti, naj ne hodijo na gore! So samo v nadlego in nevoljo, sebi in drugim! — Dolina Triglavskih jezer: nekaj gigantsko-resnega diha iz nje! Nehote se zamisliš, da čuješ samo še utripe srca in jek lastnih korakov. Tam se zrcalijo prvi macesni v čistih, zelenih valovih, tam so bele planike in murke ko gorke kaplje srčne krvi. Mistična svetost tišine.

Pri ruskem spomeniku pa, postoj, planinec, in pomoli za uboge duše...

Utrgaj tiho cvetko spomina in nauk si vzemi na pot, resnico o maliku, ki mu je ime vojna in teptanje človeških pravic...

Tiha je gomila, z zelenjem in cvetjem odeta... Joj, sram me je, da sem človek!

— — — — —
Še malo in oko je objelo dolino, kjer »Bohinjsko jezero leži pokojno...« In srečala se je misel z besedo Francetovo.

»Kako strašna slepota je človeka!« (Dalje prih.)

Jožef Zazula: Pomen nekaterih zemljepisnih pojmov v političnih enotah, zlasti glede gorovja

Bistvo države tvori skupnost duševne in gospodarske prosvete: prava država skuša biti enotna v jeziku, verstvu, upravi, obrambi, šolstvu, prometu, trgovstvu, denarništvu; enotna je takisto v izkoriščanju živalstva, rastlinstva, rudništva. Tudi njeno površje bodi čim enotnejše (ne enoličnejše!). Učeni Gumplówicz je pred desetletji z vseučiliške stolice v Gradcu kazal na bivši Avstro-Ogrski vzoren zgled take enotne države in še nedavno mi je nekdo tožil, kako bistveno se v tem razlikujeta Avstrija nekdanj od Jugoslavije dandanes; češ: glejte Donavo po sredi, Češko obrobno gorovje in Karpace na severu, Alpe na zahodu z markantno razdelitvijo — nima pa takega položaja Jugoslavija. Toda zmotila sta se oba: Gumplowicz in neimenovani gospod; kajti bivša Avstrija je bila res med najenotnejšimi državami v gospodarsko-industrijskem in geografskem oziru, a nikakor ne zgodovinsko, ne jezikovno, ne versko. Najidealnejše bi bilo, ako bi ležala vsa država v celem porečju kake vode ali v celem območju gospodujočega gorovja, kakor leži Brazilija okoli Amazonasa, Unija okoli Missisipija, Rusija okoli Volge, današnja Romunija sredi gora in pod vzhodjem vzhodnih Karpatov in Transsilvanskih Alp, Apenin sredi polotočne Italije; toda takih držav je malo in niti te niso čisto zaokrožene.

Ren, ki so Nemci nanj tako ponosni, je (v širšem pomenu) večinoma obmejna reka. Italija ima svoj Pad na severu; Španija in

Portugal spadata skupaj, ker sta na enem polotoku s skupnim glavnim gorovjem s Pireneji, ki bi jih pa enako smeli prisojati Franciji.

Isto velja za druge države, najsi zavzemajo še tako važno stališče sredi političnih enot; prednjačijo pač zato, ker imajo stanovalci v najvišji meri glavno lastnost prave državne skupnosti: smisel za skupno domovino in njen procvit ob delavnem stanovanstvu!

Pri vsaki državi pa se omenja in šteje v prvi vrsti največje mesto (večkrat v zemljepisno najneprilicnejšem koticu), največja reka, najvišji urad, najvišja stavba, največje jezero, in — mimo drugih končno — najvišja gora, četudi se zemljepisni značaj te gore in prosvetna ploskev države često čisto nič ne skladata.

Najvišja gora bivše Avstrije je bil Ortler (3903); postavljen pa je na tako skrajni zahod, da si mogel z vrha proti zahodu ali jugu s puško streljati v tujo državo. Ortler je bil res najvišja gora v Avstriji, a najvažnejša gora je bila in je še — Glockner (3798), sedaj kajpada je pomaknjen zopet v bližino tuje države. Glockner je popolnoma »uživljen« v bistvo prebivalstva in prirode ondotnih krajev, kakor je ognjenik Fušič v okvir Japonske ali Etna (3313) v okvir Sicilije. Etna se je štel nekdanj kot najvišja gora Italije, a so Italijani sami raje poudarjali sredi polotoka ležeči Monte Corno (2921): Gran Sasso d'Italia, kot sredi države ležečo goro, ki pa jo dandanes po višini daleko preseza prej v Avstriji vpoštevani Ortler. Ker pa leži Ortler prav na robu Italije, se nam vse upira, da bi ga smatrali za znak države, ki ji zdaj pripada.

Enako nesoglasje imajo Nemci v Nemčiji. Najvišja gora Nemčije je Zugspitze (2938), najvažnejša pa je Brocken (1141) v Harzu. Harz je staro rudarsko gorovje, polno poezije in zgodovine, bajeslovja in praktične domače obrti. Z Brockena opazuješ pristno nemško zemljo; Zugspitze pa gleda v Avstrijo tako, kakor je svojčas Ortler gledal v Švico in Italijo.

Najvišja gora v Franciji je Mont Blanc (4810), a ji je tako na skrajnem vzhodu, da bi ga enako smeli šteti h Italiji.

Najvišja gora Švice je Monte Rosa (4638) z enakim skrajnim stališčem proti Italiji; najvažnejša gora Švice je Rigi (1808), ako ne štejemo mogočne Jungfrau (4166), ki bi je Švicarji ne dali ne za Blanc, ne za Roso, pa tudi za višjo goro ne.

Grki imajo hkratu dvoje važnih gora: Olimp (2985) in Parnas (2459); zgodovinskega in zemljepisnega pomena jima ni odrekati.

Čehi so imeli svojčas Snežko (1605), v razširjeni državi imajo v Karpatih dokaj višje vrhove, a vsi so ob meji.

Britanija nima visokih gora: najvišji je Snoudon (1094) v Walesu; na vsem otočju najvišji je Ben Nevis (1343). Danska

ima najvišjo goro v daljnji Islandiji (Jökull 1959); na evropski celini sestoji dežela iz ravnin z majhnimi vzvišeninami. Skandinavija ima sredi ozemlja razvito gorovje; enako Romunija; Madžarska nima značilnih višin. Bolgarija se ponaša z Balkanom. V naši državi je najvišja gora Triglav (2864), na skrajni zahodni meji. Pod Triglavom izvira glavna jugoslovanska reka, Sava. Kakor namreč Bolgarom glavna reka ni Donava, temveč Marica; tako i nam ni Donava, temveč je Sava, četudi jo Donava prekaša po velikosti. Sicer pa je Sava ob izlivu pri Beogradu večja od Donave, kakor je Isela pri Lienzu večja od Drave in Vltava pri izlivu večja od Labe. — Naš Triglav je tako ukoreninjen v značilni okoliš naše države in v duh naroda, da ga ni primerjati s tujimi odličnjaki Zugspitze, Ortler, Monte Rosa itd., znamenitimi le po metrih višine. Kar je Triglav na zahodu s Savo, to je v Šar Planini dokaj nižji Ljubotin z Vardarjem in Moravo.

Tako smo splošno pregledali najvišje gore po posameznih evropskih državah.

Katera gora pa je v Evropi sploh najvišja? »Mont Blanc?« Motiš se. Pred svetovno vojno je ločil Ural Evropo od Azije; na jugu pa Kavkaz. Dandanes je meja med Azijo in Evropo na vzhodu politična črta guvernerstva Tjumen, na jugovzhodu politična črta Transkavkazije, ki spada k evropejskemu delu Sovjeta. Kavkaz pa ima goro Elbrus (5629), višjo od Mont Blanca. Takó je tudi Evropa dobila svojo najvišjo goro v skrajnem kotičku, in to je najvažnejše v naši razpravi. Akti sicer še niso sklenjeni in vprašanje med zemljepisci še ni odločeno; meje celin bi namreč ne smele biti politični mejniki, temveč zemljepisni znaki: gore, vode, morja, doline, gozdi, močvirja, led itd. Sicer pa je Evropa pravzaprav samo polotok Azije in je postala samostojna celina le zato, ker se je na njej razvila tozadevna znanost. Ako velja ob vzhodu Evrope politična meja in ne Ural, mora pri Kavkazu obveljati isto načelo. Kavkaz je torej bil svojčas azijski, dandanes je evropski, ker sega politična meja Sovjeta daleč onstran Kavkaškega gorovja; slično je Ural dandanes v spodnji polovici evropski, a svojčas je bil obmejniki. Sicer je že pred svetovno vojno tekla po Kavkazu celinska meja med Evropo in Azijo po hrbtih najvišjih vršacev, med kojimi je bil i Elbrus, ki bi torej že tedaj bil moral biti evropski.

Obzor in društvene vesti

Pri sv. maši — na Kriški planini.

Krasno vreme je bilo na Malega Šmarna dan, prvo leto vojske. Zjutraj ob petih sem se odpeljal iz Kranja v ženski družbi (kajti bil sem člen tistih sreč-nežev, ki jim je Prešeren privoščil verze: »Kdor ni za boljšo rabo, naj varje dom in babo«) v Dvorje.

Ta skromna podgorska vasica je bila že vsa praznična; pred hišami pome-teno in vsá lepo pospravljeno, otroci v polni praznični opremi, v kateri so se pa slabo počutili: bili so vsi trdi in so se leno naslanjali po vrtnih plotovih — vse bolj prijetno jim je ob delavnikih v samih hlačah in srajci! Za hišami so se opletale ženske. Pri vodnjaku je bila brivnica, pa se tam menda ni prav rahlo-čutno postopalo; kajti slišal sem enega obritega, kako je vzdihnil, ko je s čoka vstal: »Hvala Bogu, pa me je le!« in se mu je tudi poznalo, »da ga je!« Obraz je imel ves prelepljen s papirjem (od tobaka po 4 krajcerje).

Ker sem štacunarskega poklica, so me nekateri v vasi poznali, iz ene hiše so me mati povabili na kisel mleko.

Ko smo prišli iz vasi, smo se pripravili za hojo v hrib; kar je bilo odveč obleke, smo jo odložili in vsé navezali na moj nahrbtnik tako, da sem nosil naj-manj 20 kg. Če bi me bil takrat videl tisti gospod, ki mi je pri prebiranju rekel »untauglich«, bi bil to gotovo preklical, ker bi me pri vojakihi lahko porabili vsaj namesto mule. Prav prijetna je bila hoja v senčnatem gozdu; prišli smo na Kriško planino ravno, ko je v Cerkljah zvonilo devet. Poiskali smo si udoben, senčnat in razgleden prostor ter nahrbtnik precej olajšali.

Zapazil pa sem, da so začeli pastirji bolj oddaljeno živino zavračati; vprašal sem jih, zakaj sedaj skupaj gonijo, pa so mi rekli, da zato, ker bo maša. Res, ko je v Cerkljah zvonilo $\frac{3}{4}$, je bila vsa živina v bližini pastirske naselbine, in ko je zvonilo deset, se je začela sv. maša tu gori na Kriški planini: vse je pokleknilo in eden je naprej molil sv. rožni venec, glavne obrede sv. maše pa smo opravljali, ko je za to v Cerkljah pozvanjalo. Kdaj sem zdrknil na kolena, sam ne vem; vem pa in občutil sem, da s tako notranjo pobožnostjo in zadovoljen še nikoli prej in tudi ne pozneje nisem bil pri kakí sv. maši ko takrat na Kriški planini. Imel sem vtis in notranjo zavest, da se je tudi žival zavedala te svečanosti; po večini je mirno ležala ali se v bližini pasla.

Po maši je planina zopet oživila. Mi smo šli naprej na Krvavec; prekrasno je bilo, planinka-novinka se kar ni mogla ločiti, bila je strmeč kip. — Pozno po-poldne smo se vračali čez Dolgo Njivo in Spodnjo Kokro v Kranj. I. Strden.

† Miha Kos.

Dne 8. decembra 1927 je umrl na svojem posestvu v Plešivici pri Mirni Peči 71 letni upokojeni učitelj Miha Kos. Ker je bil na polju planinstva zelo delaven in je med slovenskimi in drugimi planinci imel mnogo znancev in pri-jateljev, zato zasluži, da se ga Plan. Vestnik spominja ob njegovi smrti.

Ko se je po »Piparjih« ustanovilo Slov. Plan. Društvo, je bil Kos eden prvih, ki se je priglasil za člana. V tem času je učiteljeval na Homcu, pičlo uro od Kamnika. Izpred šole je vsak dan videl Kamniške Alpe. S kamniškimi pri-jatelji lepih gorskih krajev je ustanovil v l. 1894 Kamniško podružnico SPD kot prvo. Kos je prva leta vodil pri podružnici tajniške, nekaj časa tudi blagajniške posle, v odboru je bil do preselitve — v l. 1904 — v Gornje Pirniče pri Medvodah. O njegovem neumornem delu in lepih uspehih iz tega časa pričajo obširni za-

pisniki odborovih sej in pa koča na Kamniškem Sedlu, katere stavbo je nadzoroval ravno on. M. Kos je tudi prvi ustanovni član Kamniške podružnice SPD.

Kot vnet planinec je porabil pokojnik vsak prosti čas, da je pohitel v planine. Bil je izboren pešec in več plezalec. Več težkih vrhov v Kamniških Alpah je on prvi dosegel, marsikatero do tedaj nepristopno steno je prvi preplezal. (Glej Fr. Kocbek: Savinjske Alpe 1926, na str. 24, 26, 29 itd.). Fr. Kocbek in M. Kos sta spisala priročno knjižico: »Vodnik za Savinjske planine«, ki jo je izdalo SPD v l. 1894. V planinah se je seznanil z mnogimi odličnimi planinci, n. pr. univ. prof. dr. K. Chodounskim iz Prage in dr. Jos. Frischaufom iz Gracca; z zadnjim si je več časa dopisoval. Hud boj je imel Kos z Nemškim in Avstrijskim plan. dr., Sektion Krain, glede potov in markacij po Kamniških Alpah. Kjerkoli je mogel, je preprečil nakane nemškega društva, poskrbel pa, da je v najkrajšem času SPD izvršilo ta dela.

V Plan. Vestnik je pisal v prvih letih članke (n. pr. »Iz Stahovice na Konja«, Pl. V. I. str. 17—24), notice in poročila o Kamniški podružnici; v Slovencem prijaznem časopisu »Oesterr. Alpen - Zeitung«, št. 414 od 23. nov. 1894 je priobčil članek »Aus den Saanthalen Alpen«, ki je po zaslugi dr. Joh. Frischaufa izšel tudi v ponatisu.

V gorah drzen in smel, v ravnini neumoren, v družbi vedno zabaven in vesel, postrežljiv napram vsakemu — bo ostal Miha Kos pri svojih mnogih planinskih znancih in prijateljih v najboljšem spominu. Iv. Kocijančič.

Sedež Asociacije slovanskih turističnih društev je za letošnje poslovno leto v Jugoslaviji. Predsednik Josip Pasarić, tajnik Makso Hrovatin, odbornik Vaso Stajić. Kongres se vrši meseca avgusta in se ga udeležel Čehi, Poljaki, Bolgari in Jugoslavlani. S kongresom, ki se otvori v Ljubljani, je združen velik propagandni izlet na Bled in Bohinjsko jezero, dalje Zagreb, Plitvička jezera in Split, kjer se kongres zaključí.

Iz Kamniške Bistrice. — Kdo je ne pozna? Prav v osrčju Grintavca je izvir Bistrice. V več močnih tokih prihaja izpod razkosanega gorskega pomola in tvori s svojo ledeno-mrzlo bistro vodo koj ob izviru krasen tolmun. Tik ob izviru je prijazna odprta planota, kjer je že preko 40 let stala turistovska koča. Dokaj let jo ima Slovensko Planinsko Društvo v najemu in je koča postala središče za izlete v Kamniške planine.

Nastala je potreba, da kočo povečamo, posebno ker je stara koča začela razpadati. Zato je Osrednji Odbor že lansko leto na mestu poprejšnje damske spalnice zgradil prvi del novega planinskega Doma; letos se bo zgradba nadaljevala. Novi Dom v Kamniški Bistrici bo potem ne samo dobrodošlo izhodišče za ture in izlete, nego bo pripraven tudi za daljše bivanje, bodisi poleti, bodisi pozimi. Vsekakor se s tem pravzaprav šele zbudi pravi promet v Kamniški Bistrici.

Večji razvoj pa je vendar nemogoč, dokler Kamniška Bistrica ne dobi primerne vozne ceste. Sedaj obstoji za turiste in izletnike samo pešpot. Dasi je pot zanimiva, postane vendar za večkratne izlete predolga in preenolična. Zato se je dolgo časa mislilo na to, da naj se izvede v Kamniško Bistrico dobra cesta. Zanimanje za to je že pred leti začel zbujati naš častni član dr. Frischauf. Ko se pa sedaj promet širi in ko se bo ob izstopu Bistrice iz gorske soteske napravila električna centrala, bo se moral projekt pač tudi udejestviti.

Pobudo za to je dal posebno sedanji srezki poglavar dr. Ogrin v Kamniku. Pod njegovim vodstvom se je dné 4. aprila vršil informativni obhod, katerega so se udeležili odposlanci Kamniške meščanske korporacije, šumske uprave, Slov. Planinskega Društva, zveze za promet tujcev, župana občin Kamnik in Županje Njive in drugi.

Komisija je obhodila vso pot od Stahovice do izvira Bistrice, in sicer navzgor po desnem, navzdol po levem bregu Bistrice. Ugotovilo se je, da bi bila trasa na desnem bregu Bistrice primernejša in načelno se je odobril tozadevni načrt. Cesta bi tedaj vodila od Stahovice do starega Prašnikarjevega kamnoloma po sedaj obstoječi poti. Po premostitvi bi se cesta na desnem bregu Bistrice vzpela do višine onstran stoječe kapelice »Na Iverju« in bi vodila potem kolikor mogoče nizko nad reko po soteski navzgor in ob Brusnikih do mosta pod Kopiščem. Potem bi se polagoma vzpenjala in pri Predoslju tik nad naravnim mostom zopet prekoračila Bistrico; potem bi se na levem bregu držala sedanje poti do izvira Kamniške Bistrice.

Vsi udeleženci so poudarjali važnost te ceste za turiziko in za promet tujcev. Naglašalo se je, da bo cesta v turističnem oziru prikladnejša in lepša od sedanje steze, ker bo vodila v zložnem in nenapornem vzponu do Doma v Kamniški Bistrici in bo obšla mnoge sedaj nepoznane zanimive točke (Ribjo Peč, Brusnike, slap pod Kopiščem, Predoselj in dr.). Nova cesta bo nudila ves čas lep pogled na ostre robove Velike Planine, višje gori pa proti Ojstrici in Planjavi. Poudarjala se je tudi velika gospodarska važnost. Gozdno-tehnični izvedenec je opozarjal na koristi, ki jih bo imela Kamniška korporacija, ko bo mogla iz svojih gozdov na primeren način izvažati les. Ob sedanji plovbi po deroči Bistrici se mnogo lesa izgubi, les trpi tudi na kakovosti in more se spravljati le omejena količina lesa; mnoge vrste, kakor posebno tanjši les za hmelovke, sedaj sploh v gozdih segnije. Bukova debla, ki bi se porabila za razne lesne industrije, se iz Kamniške Bistrice ne morejo spraviti, takisto ne les iz gozdov na Dolu.

Soglasno se je ugotovilo, da je naprava ceste v Kamniško Bistrico nujna gospodarska potreba. Upajmo, da se projekt v kratkem vendar izvrši. Seveda pa bodo morali sodelovati vsi interesenti, v prvi vrsti Kamniška meščanska korporacija, pa tudi državne in samoupravne oblasti.

Občni zbor Kranjske poružnice S. P. D. se je vršil dne 27. aprila 1928. Načelnik g. Mr. Ph. Fran Šavnik je otvoril in vodil občni zbor, ki se ga je udeležil kot zastopnik Osrednjega Odbora nadzornik podružnic g. Albert Pučnik iz Ljubljane. Po uvodnih pozdravih je prikazal načelnik v splošnih obrisih celokupno podružnično udejstvovanje v preteklem poslovnem letu. Lanski podružnični občni zbor je poveril odboru točno nalogo, da končno započne in izvrši že dolgo projektovano povečavo Prešernove koče na vrhu Stola. Odbor se je lotil te naloge z vso vnemo in je dosegel popoln uspeh. Koncem preteklega polletja so bila gradbena dela dovršena! Tako bo podružnica slavila prve dni julija t. l. slavnostno otvoritev novega prizidka Prešernove koče.

Tudi iz naslednjih poročil je razvidno, da je bilo podružnično delovanje osredotočeno baš na povečavi Prešernove koče.

Iz tajniškega poročila, ki ga je podal g. Ado Vran, posamešno: Število članstva je spričo naraščajočega interesa za planinstvo in radi voznih olajšav naraslo za 44; podružnica šteje danes 279 članov.

Blagajniško poročilo je podal g. Rici Mayr. V preteklem letu je znašal celokupni denarni promet Din. 132.236,79, od teh dohodkov (z najetim posojilom) Din 70.848,69. Pripravljalna dela prejšnjih let za povečavo Prešernove koče so znašala Din 13.005; gradbeni stroški povečave same Din 73.934,10, skupno torej Din 86.939,10; je še precej neplačenih računov poleg izrabljenega posojila, Odbor bo moral v tekočem poslovnem letu preskrbeti potrebno notranjo opremo prizidanih prostorov.

Poročilo o oskrbovanju Valvasorjeve in Prešernove koče na Stolu je podal gospodar g. Franjo Gajšek. Poset turistov se je v obeh postojankah v pretekli ugodni sezoni znatno povečal. Glede števila obiskovalcev

zavzema naša podružnica izmed 20 koč v upravi podružnic 4. mesto, izmed cca. 20 koč v upravi Osrednjega Odbora pa 7. mesto. Valvasorjevo kočvo je v l. 1927 posetilo 1839 (l. 1926 pa 1292); Prešernovo kočvo 1755 (l. 1926 pa 1279) turistov. Slednjo kočvo je posetilo 256 turistov iz Avstrije. Valvasorjeva kočva izkazuje Din 52.922,67 denarnega prometa ter Din 10.712,33 čistega dobička. Prešernova kočva pa Din 60.872,07 denarnega prometa in Din 11.416,48 čistega dobička.

Vsa poročila društvenih funkcionarjev je občni zbor brez debate soglasno sprejel ter podelil blagajniku absolutorij.

Vsled novih pravil in odstopa tajnika g. Ado Vrana, odbornikov g. F. Holchakerja in g. A. Depolija so se vršile sledeče dopolnilne volitve: sod. svetnik g. Jurij Gregorc: podnačelnik, g. Lovro Koršič: tajnik, g. Ferdo Premru in g. Ado Vran: odbornika, g. Vilko Gogala: namestnik.

Pri slučajnostih je delegat Osrednjega Odbora g. Albert Pučnik pozdravil občni zbor in častital k res uspešnemu delovanju podružnice. — Končno se je obravnavalo vprašanje obnovitve in izpopolnitve markacij v Št. Joštarskem in Storžičkem pogorju.

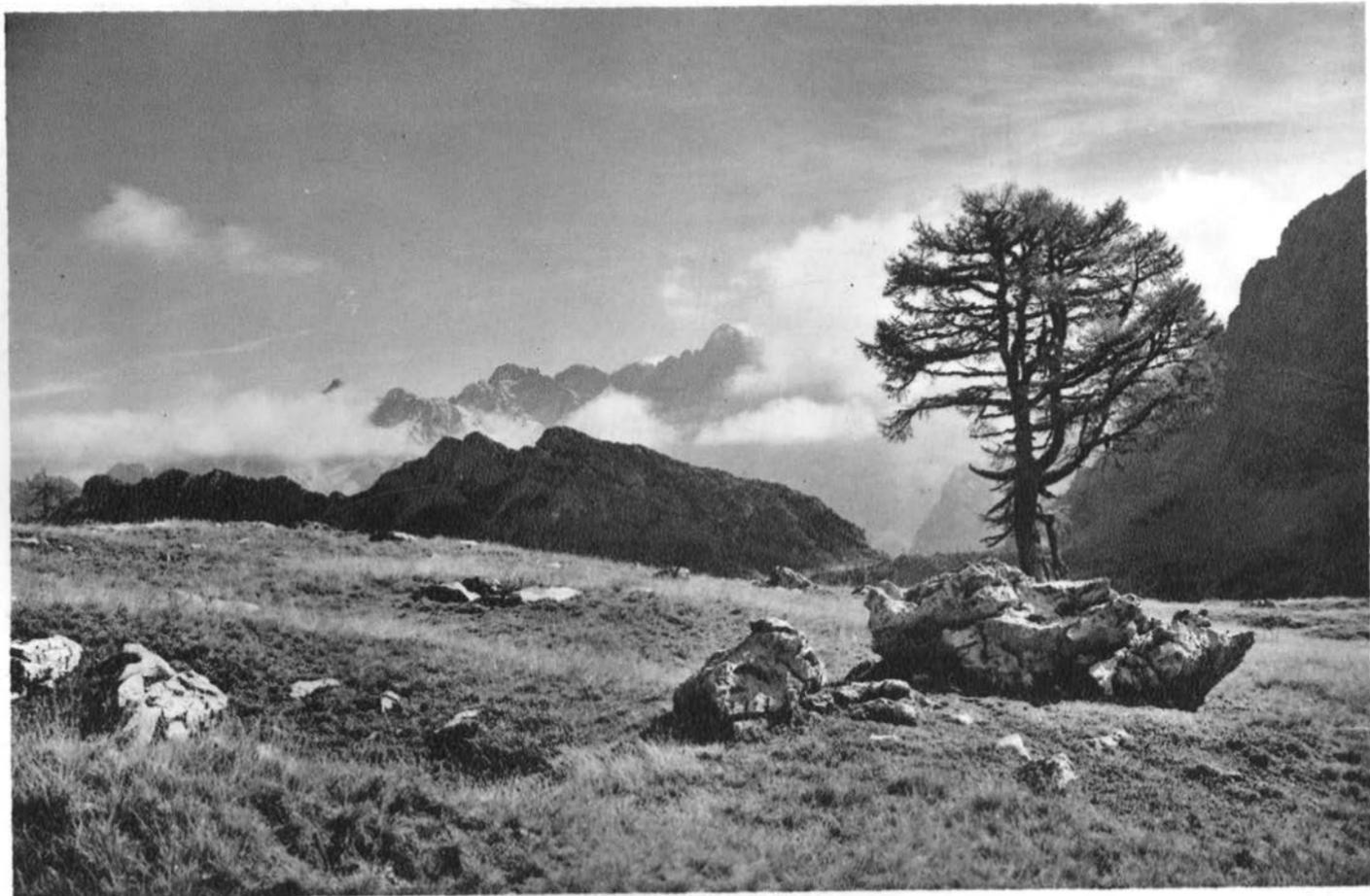
Naše slike. Ruska kapelica ob potu na Vršič. V svetovni vojni je bivša avstro-ogrška armada zgradila iz Kranjske Gore v Trento krasno planinsko cesto, ki vodi čez Vršič. Za to dežlo je porabila v glavnem ruske ujetnike, ki jih je bilo nastanjenih pod Vršičem do 2000 oseb. Priprosti ruski narod je pobožen in da najdejo ujetniki vsaj malo utehe, so postavili v višini 1200 m lično pravoslavno kapelico, ki leži tik ob bližnjici (stari cesti), vodeči na Vršič. Vsakogar mora zanimati ta še danes precej dobro vzdržani spomenik in mu vzbuditi spomin na težke čase krute vojne. Turista pa takoj razvedri pogled na najdivnejši gorski svet. Od planote pri kapelici je odprt razgled navzdol v Krnico in onstran na divno Škrlatico (2738 m), ki iznad zasnežene Velike Dnine v navpičnih stenah kipi proti sivim oblakom.

Od upravnništva. — Zaradi prezaposlenosti tiskarne se je ta številka zakasnila.

Vsebina: Dr. H. Tuma: Triglavska skupina (str. 121). — Dr. Rudolf Andrejka: V kraljestvu Ratitovca (str. 126). — Jos. Wester: Pred 100 leti na Triglavu (str. 129). — Dr. V. Korun: Turist Pecelj na Krimu (str. 133). — Anton Boštela: Moji plezalni poizkusi in preizkusi (str. 137). — Jožef Zazula: Pomen nekaterih zemljepisnih pojmov v političnih enotah, zlasti glede gorovja (str. 138). — Obzor in društvene vesti: Pri sv. maši na Kriški planini. † Miha Kos (str. 141). Sedež Asociacije slovanskih turističnih društev. Iz Kamniške Bistrice (str. 142). Občni zbor Kranjske podružnice SPD (str. 143). — Naše slike (na prilogi): Ruska kapelica ob potu na Vršič.

»Planinski Vestnik« izhaja 12 krat na leto in stane v tuzemstvu za celo leto 40.- Din, za inozemstvo 60.- Din. — Naroča, plačuje, reklamira se pri Osrednjem Odboru S. P. D. v Ljubljani. Rokopisi, sploh spisi in poročila za natis se pošiljajo na naslov: Dr. Josip Tomižšek, gimn. ravnatelj v Mariboru.

Za uredništvo odgovarja: Janko Mlakar, profesor v Ljubljani. — Izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani; njegov predstavnik je dr. Fran Tomižšek, odvetnik v Ljubljani. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani. (Priloge slik tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani).

Škrlatica s Slemena

Fot. Egon Plantnšek